

Nahodilosti a determinace

Jedna věc je vlastně docela jasná: veškerenstvo nemůžeme vyložit jako pouze deterministický systém, ale ani jako spoustu nahodilostí, jako pouhý chaos. Tzv. kauzální řetězce musíme prostě akceptovat, ale celý svět jako jeden veliký kauzální řetězec vykládat nemůžeme. Mezi jednotlivými řetězci jsou nepochybně jakési odstupy, přestávky, mezery nebo volná místa, dovolující, aby vzniklo něco sice nechaotického, ale přesto nevyvolaného, nezpůsobeného něčím již dříve jsoucím jakožto jednoznačnou příčinou. Nejzřejmější to je všude tam, kde se přidržíme zcela konkrétních vztahů mezi tzv. příčinou a tzv. následkem: v uzavřené místnosti dojde k výbuchu unikajícího plynu, což je konkrétní následek nějakého existujícího stavu a nějakého právě aktuálního podnětu. Žádný podnět nemůžeme jednoznačně určit jako vlastní příčinu, dokud odhlížíme od tzv. okolností, tj. od dané stavu věcí. Škrtnutí zápalky nebo zajiskření nějakého elektrického spoje není jedinou a dostatečnou příčinou výbuchu, ale tou není ani nahromadě potřebného množství resp. hustoty směsi několika plynů, ale ani uzavřený prostor určité místnosti, ani druh toho či onoho planu ve směsi, ani jeho poměrné množství vůči ostatním, atd. atd. Je naprosto zřejmé, že tu mám hned několik „příčin“, z nichž žádná sama o sobě k výbuchu nevede a vést nemůže (proto mluvíme raději o podmínkách). Chápeme-li výbuch jako následek několika nebo celé řady příčin (nebo spíš podmínek), pak se musíme tázat po zdroji či původu toho, že takový následek je jeden, tedy po původu jeho integrity, jeho jednoty. (Pochopitelně nám nijak nepomůže, budeme-li chtít i následek chápat jako jakousi množinu jednotlivých následků jednotlivých příčin, neboť – jak jsme řekli – žádná příčina sama o sobě k žádnému následku nevede.) Zkušenost nám takto konkrétně vždy ukazuje, že v tom, čemu říkáme „příčina“, je vždycky jednak víc a jednak méně než v následku, a obdobně v každém následku je jednak méně a jednak více, než bylo v příčině nebo příčinách. A to právě ukazuje, že vedle tzv. kauzálních vztahů a souvislostí musíme vždy brát v úvahu ony mezery či „meze“ těchto vztahů, které kauzální vztah nemají. Sama kombinace resp. ko-existence několika příčin (podmínek) už přímo způsobena (zapříčiněna) není, i když je svým způsobem spjata s jinými kauzálními nexy, ale je vždy tak trochu dílem „náhody“. (Nebo to aspoň nemůže být dostatečně ověřeno.)

(Písek, 141228-2.)